

UNIVERSITATEA “OVIDIUS” CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE
DOMENIUL DE DOCTORAT: TEOLOGIE

MISIUNEA FILANTROPICĂ MONAHALĂ ÎN CONTEMPORANEITATE

REZUMATUL LUCRĂRII

Conducător de doctorat

Arhid. Prof.univ.dr. Gelu Călina

Student-doctorand

Protos. Antim (Adrian) Nae

CONSTANȚA

2024

Introducere

Filantropia creștină este considerată o parte esențială a lucrării misionare a Bisericii Ortodoxe. În acest context, lucrarea se concentrează pe modul în care filantropia se integrează în viața monahală a Bisericii Ortodoxe răsăritene, având ca scop elucidarea influenței și rolului acesteia în cadrul misiunii bisericești și în practicile monahale. Monahismul este prezentat ca un ideal de desăvârșire spirituală, un model de viață creștină care reflectă chemarea lui Dumnezeu și valorile Bisericii. Viața monahală, prin ascultare și smerenie, este considerată esențială pentru trăirea autentică a credinței. În cadrul acestei vieți, filantropia se manifestă ca o expresie a iubirii și a împlinirii idealurilor evanghelice.

În tradiția ortodoxă, termenul „filantropie” se referă la dragostea față de om și implică acte de bunătate și ajutorare a celor în nevoie. În context monahal, aceasta este văzută ca o extensie a iubirii divine, reflectând grija lui Dumnezeu față de omenire.

Filantropia este prezentată ca un aspect integrat în viața monahală, care se desfășoară în cadrul comunității monahale și în afara ei, în raport cu cei nevoiași. Monahii, prin dedicarea lor completă lui Dumnezeu și prin viața de ascetism, contribuie la binele comunității prin acte de caritate și iubire necondiționată. Întregul ideal monahal este fundamentat pe exemplul lui Hristos, care prin smerenie și jertfă a arătat calea către desăvârșire. Viața și învățăturile lui Hristos, precum și exemplul Sfinților Apostoli și al altor sfinți, sunt prezentate ca modele supreme pentru viața monahală și pentru practica filantropică.

Monahismul nu este doar o tradiție izolată, ci face parte integrantă din viața Bisericii Ortodoxe, având rădăcini adânci în istoria și teologia creștinismului. Etimologia termenului și dezvoltarea acestuia sunt explorate, subliniind importanța sa în contextul spiritual și misionar al Bisericii. Smerenia și ascultarea sunt prezentate ca fundamentale pentru viața monahală și pentru exercitarea filantropiei. Prin aceste virtuți, monahii ajung să trăiască într-o comuniune profundă cu Dumnezeu și cu semenii lor, contribuind astfel la misiunea bisericească. Viața monahală este adesea prezentată ca un ideal al dăruirii totale. Monahii își dedică viața rugăciunii și ajutorării celorlalți, adesea într-un cadru de sărăcie și abnegație, demonstrând practicarea filantropiei într-un mod profund și autentic.

Lucrarea subliniază că viața monahală, prin angajamentul său față de ascultare, smerenie și filantropie, reflectă idealurile evanghelice și constituie un model de trăire autentică a credinței. Monahii, prin exemplul lor, contribuie la împlinirea misiunii Bisericii Ortodoxe, demonstrând că filantropia nu este doar o practică izolată, ci o expresie integrantă a vieții creștine.

Capitolul 1 – Istoria monahismului

Vocația monahală și istoricul său constituie un aspect esențial al tradiției creștine, având rădăcini adânci în Scriptură și dezvoltându-se constant prin secole. Istoria monahismului ne arată că aceasta nu este doar o formă de viață religioasă, ci o cale profundă de împlinire spirituală, bazată pe angajamentul față de Dumnezeu și ascultarea de voința divină. Monahismul creștin, deși a fost formalizat în primele secole ale erei noastre, își găsește rădăcinile în practica religioasă a Vechiului Testament. În Leviticul, de exemplu, găsim indicii privind curăția necesară preoților și poporului ales, care este un fundament al cerințelor monahale ulterioare. Practicile de abținere și puritate se regăsesc astfel în străvechile tradiții iudaice, care influențează direct dezvoltarea monahismului creștin. Sfântul Apostol Pavel a jucat un rol crucial în definirea idealurilor monahale, promovând idealul fecioriei și dedicarea totală lui Hristos, accentuând că necăsătorirea permite o concentrare mai profundă asupra lucrurilor divine (I Corinteni 7, 32-33). Pavel a prezentat această alegere ca fiind o manifestare a iubirii și angajamentului față de Dumnezeu, punând în contrast viața de căsătorie cu dedicarea completă a călugărului.

În secolul al IV-lea, monahismul a cunoscut o expansiune semnificativă, influențată de figure fundamentale precum Sfântul Antonie cel Mare și Sfântul Pahomie cel Mare. Aceste personalități au fost cruciale în organizarea și stabilirea regulilor vieții monahale. Sfântul Antonie, considerat părintele monahismului, a trăit în pustie și a promovat o viață de asceză și rugăciune. Sfântul Pahomie a contribuit la dezvoltarea vieții de chinovie, adică a comunității monahale, care combina trăirea în comuniune cu rugăciunea și muncă manuală.

În această perioadă, viața monahală a fost reglementată și stabilită de diverse sinode și consilii bisericești, cum ar fi Sinodul IV Ecumenic (451), care a stabilit norme pentru comportamentul călugărilor și a clarificat standardele pentru viața monahală. Aceste reglementări

au fost menite să asigure ordinea și integritatea comunităților monahale, prevenind abaterile și tulburările.

Vocația monahală este o chemare specială la o viață dedicată exclusiv lui Dumnezeu, în care călugărul își asumă angajamentele fundamentale ale fecioriei, ascultării și sărăciei. Această chemare nu este întâmplătoare, ci o răspuns profund la chemarea divină, așa cum descria Părintele Teofil Păraian și Mitropolitul Antonie de Suroj. Monahul simte o atracție și o îndemnare interioară de a trăi o viață de consacrare totală lui Dumnezeu.

Monahismul are, de asemenea, un caracter misionar esențial. Călugării nu doar că trăiesc o viață de renunțare și asceză, ci contribuie activ la misiunea Bisericii prin rugăciune, exemplu personal și, în multe cazuri, prin învățătura și activitatea pastorală. Viața monahală este văzută ca o formă de mucenicie spirituală, în care călugărul se dedică în întregime slujirii lui Dumnezeu și propășirii Împărăției Sale pe pământ.

Istoria monahismului, de la originile sale biblice până la dezvoltarea sa complexă în perioada patristică și medievală, ne oferă o imagine profundă a angajamentului față de Dumnezeu și a dedicării totale. Călugării, prin viața lor, nu doar că se conformează idealurilor spirituale, dar devin modele de trăire creștină, aducând lumina și învățăturile Bisericii în lume. Această tradiție continuă să influențeze viața Bisericii și a credincioșilor până în prezent, evidențiind importanța rugăciunii, a smereniei și a ascultării în călătoria spirituală a fiecărui creștin

Monahismul românesc: o privire generală

Istoria monahismului românesc este profund legată de dezvoltarea spirituală și culturală a poporului român. De la începuturile sale, monahismul a avut un impact semnificativ asupra identității naționale și a vieții religioase a țării. Monahismul în spațiul românesc se conturează încă din secolul al IV-lea, cu referințe arheologice și hagiografice care atestă prezența monahilor în Dobrogea. Deși termenul „monah” apare în documente timpurii, formarea organizată a vieții monahale a evoluat treptat, influențată de tradițiile monahale din alte părți ale lumii creștine, cum ar fi Sfântul Munte Athos. Mănăstirile au jucat un rol crucial în dezvoltarea spirituală și culturală a poporului român. Ele au fost nu doar centre de rugăciune, ci și veritabile oaze de cultură și educație, contribuind la conservarea și dezvoltarea identității naționale. Mănăstirile au fost

fundamente pentru dezvoltarea limbajului și literaturii religioase și au influențat profund viața culturală și politică a țării.

Mănăstirea Tismana, considerată cea mai veche așezare monahală din România, reprezintă un exemplu important al începuturilor monahismului în țară. Construită pe vârful unei stânci, Tismana a fost un loc de reculegere și spiritualitate profundă, iar ctitorii săi, cum ar fi Radu Vodă și Dan I, au contribuit semnificativ la consolidarea Bisericii Ortodoxe Române. Domnitorii români au avut un rol esențial în sprijinirea și ctitorirea mănăstirilor. Aceștia au contribuit nu doar prin donații, ci și prin implicarea directă în construcția și consolidarea mănăstirilor. Exemplele includ ctitorirea mănăstirilor de către Bogdan I în Moldova și de către Brâncoveni în Țara Românească. Mănăstirile nu doar că au servit ca centre spirituale, dar au fost și fortărețe de apărare și refugiu în vremuri de criză. Sfântul Nicodim de la Tismana a avut un rol important în organizarea monahismului românesc pe baza rânduiei athonite. Mănăstirea Cutlumuș a fost un centru educațional pentru monahii români, demonstrând influența profundă a tradițiilor monahale din Sfântul Munte Athos asupra vieții monahale din România. Cercetările istorice și arheologice, cum ar fi cele realizate de Ioan Rămureanu, oferă dovezi suplimentare privind prezența și dezvoltarea vieții monahale în Dobrogea și în alte regiuni ale țării. Aceste studii ajută la înțelegerea evoluției monahismului și la confirmarea rolului său esențial în contextul istoric și cultural al României.

Viața monahală în România a avut o evoluție complexă și influentă, de la primele forme de monahism din Dobrogea până la dezvoltarea ulterioară sub influența tradițiilor athonite. Mănăstirile românești au fost și rămân piloni fundamentali ai spiritualității și culturii naționale, iar contribuțiile lor sunt evidente în istoria religioasă și culturală a țării.

Istoria monahismului creștin din aceste teritorii este profund influențată de contextul istoric și politic specific fiecărei perioade. De exemplu, în veacul al XI-lea, Transilvania a fost sub stăpânirea regatului catolic maghiar, ceea ce a dus la înlocuirea unor mănăstiri ortodoxe cu mănăstiri catolice. Așadar, perioada respectivă a fost una de presiune asupra credinței ortodoxe și a vieții monahale. În secolul al XIII-lea, regatul maghiar a planificat o cruciadă pentru ocuparea și catolicizarea Țării Românești și Moldovei, dar invazia tătară din 1240 a oprit acest proiect. Aceasta a permis dezvoltarea principatelor române autonome, care au contribuit la revitalizarea și consolidarea vieții spirituale ortodoxe.

În această perioadă, Biserica Ortodoxă a beneficiat de o dezvoltare considerabilă, inclusiv în ceea ce privește viața monahală. Părintele Ioanichie Bălan a identificat și sistematizat o masă

importantă de date despre tradiția isihastă românească, demonstrând numărul și răspândirea centrelor monahale din diferite regiuni ale țării. Aceasta subliniază atașamentul profund al poporului român față de valorile monahale și importanța mănăstirilor în conservarea și transmiterea spiritualității și culturii.

Nicolae Cartoian a subliniat rolul important al așezămintelor monahale în răspândirea educației și păstrarea identității naționale. El a subliniat că Biserica a fost un focal de cultură, contribuind la dezvoltarea educațională și artistică a poporului român. Această viziune este susținută și de afirmațiile Părintelui Paisie Olaru, care a accentuat importanța menținerii unei vieți monahale de calitate pentru asigurarea continuității spirituale a mănăstirilor.

Arhitectura mănăstirilor reflectă evoluția stilistică și culturală a diferitelor perioade istorice. De exemplu, biserica Mănăstirii Baia de Aramă, construită la trecerea dintre secolele XVII și XVIII, exemplifică influențele stilului brâncovenesc și continuitatea arhitecturală din perioada Matei Basarab. Aceasta este o dovadă a adaptării și integrării stilurilor arhitecturale și artistice în contextul evolutiv al Bisericii Ortodoxe.

În Transilvania, chiar dacă nu au existat mănăstiri mari din cauza lipsei resurselor materiale, au fost ridicate schituri și mănăstiri ortodoxe importante care au contribuit la viața spirituală și culturală a regiunii. Mănăstirea Râmeț, de exemplu, este un exemplu semnificativ de continuitate monahală și influență atonită în Transilvania. Descoperirile recente, precum inscripția slavonă din 1377, confirmă existența unei tradiții monahale bine stabilite și sprijinul acordat de voievozi precum Mihai Viteazul.

În concluzie, mănăstirile românești au avut un rol central în formarea și dezvoltarea spirituală, culturală și educațională a poporului român. Ele au reprezentat și continuă să reprezinte esența ortodoxiei românești, fiind veritabile vetre ale spiritualității și culturii. Excluderea Bisericii din istoria și dezvoltarea națională ar fi o eroare gravă, deoarece Biserica Ortodoxă Română a fost și rămâne pilonul principal al identității naționale și spirituale a României.

Capitolul 2 - O istorie a filantropiei creștine ca izvor al lucrării misionare din spațiul creștin răsăritean.

Hristos a venit pe pământ pentru a aduce Vestea cea Bună și pentru a revela Împărăția Cerurilor. A învățat că iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproapele sunt esențiale pentru viața creștină. Mesajul său a fost unul de iubire și milostenie, având în vedere că toată Legea și Profeții se rezumă la aceste porunci. Creștinismul este prezentat ca o religie bazată pe revelația divină, care oferă o viziune despre viața umană și divină. Hristos, prin lucrarea Sa, oferă umanității un model de iubire și milostenie și îndrumă oamenii să își trăiască viața în conformitate cu aceste principii.

Monahismul a apărut în veacul al III-lea și a devenit o instituție esențială pentru Biserică și societate. Mănăstirile, ca spații monahale, au funcționat nu doar ca centre de rugăciune, dar și ca ateliere de muncă și ajutor pentru săraci. Scopul principal al muncii monahale era de a sprijini comunitățile sărace, reflectând astfel o dimensiune filantropică profundă. Monahismul îmbină trei dimensiuni esențiale: spirituală (rugăciune), filantropică (ajutorarea săracilor) și educațională (învățătura și cultura). Aceste dimensiuni sunt interconectate și susținute de priorități spirituale și de învățătura divină.

Iubirea și filantropia sunt fundamentale pentru viața creștină. Hristos a demonstrat prin faptele Sale, precum hrănirea celor flămânzi și vindecarea bolnavilor, că iubirea adevărată implică acțiuni concrete. Creștinii sunt chemați să trăiască această iubire în mod activ, ajutând pe cei în nevoie fără a căuta recunoaștere publică. Creștinii sunt învățați să își trăiască credința prin implicare activă în sprijinul celor nevoiași și în îmbunătățirea vieților celor din jurul lor. Iubirea față de semenii lor trebuie să fie o manifestare a iubirii divine și nu doar un concept ideologic.

Capitolul abordează în mod profund și detaliat importanța milosteniei și a iubirii de aproapele în învățăturile lui Hristos, subliniind rolul esențial al acestor virtuți în viața creștină. Iată o sinteză și o reflecție asupra temelor discutate:

1. Milostenia și natura umană: Milostenia, ca parte integrantă a naturii umane, este prezentată ca o manifestare naturală a bunăvoinței și iubirii. Hristos învață că chiar și cele mai mici acte de bunătate, cum ar fi oferirea unui pahar de apă, sunt valoroase și vor fi răsplătite (Marcu 9, 41).
2. Exemplul lui Hristos: Hristos este descris ca exemplul suprem de iubire și milostenie, vindecând și ajutându-i pe cei aflați în suferință. În învățăturile Sale, El

îndeamnă la acțiuni concrete de ajutorare a celor în nevoie și la respectarea demnității fiecărei persoane (Matei 7, 12; 9, 35).

3. Responsabilitatea creștinilor: Ucenicii și apostolii sunt chemați să continue lucrarea lui Hristos, răspândind iubirea și milostenia Sa. Îndemnul „Mergi și fă și tu asemenea” subliniază importanța de a ajuta, ierta și nu judeca (Luca 12, 21; Matei 6, 19-21).

4. Judecata finală și Împărăția lui Dumnezeu: Hristos vorbește despre judecata finală, unde cei care au făcut fapte bune vor fi răsplătiți. Împărăția lui Dumnezeu este pregătită pentru cei care au împlinit voința divină prin faptele lor de iubire și milostenie (Matei 25, 34-40).

5. Porunca iubirii: Înălțarea lui Hristos la cer este însoțită de porunca supremă de a iubi unii pe alții așa cum El ne-a iubit. Aceasta este cheia viețuirii creștine și motivația pentru activitatea apostolică (Ioan 15, 12-17).

6. Impactul evanghelic în societate: În timp ce textele evanghelice nu sunt lucrări de specialitate în domenii economice, sociale sau politice, principiile lor rămân fundamentale pentru abordarea problemelor sociale, având un caracter moral profund care influențează și dimensiunea religioasă a vieții umane.

Aceste reflecții evidențiază că, în ciuda schimbărilor și complexităților sociale moderne, valorile evanghelice ale iubirii și milosteniei continuă să ofere un ghid esențial pentru comportamentul moral și etic în societate. Hristos rămâne exemplul suprem și modelul pentru trăirea unei vieți dedicate iubirii și ajutorării aproapelui.

Înțelegerea slujirii ca fundament misionar al relației dintre Dumnezeu și om, precum și între oameni, se bazează pe învățăturile și reglementările din Vechiul și Noul Testament. Vom explora în detaliu cum aceste concepte sunt exprimate și dezvoltate în fiecare dintre cele două testamente și cum influențează practica diaconală și misionară.

1. Slujirea în Vechiul Testament

1.1. Fundamentele diaconiei Vechiului Testament

Slujirea, în sensul de ajutorare a celor aflați în nevoie și de promovare a dreptății sociale, este o temă centrală în Vechiul Testament. Diaconia Vechiului Testament se bazează pe două concepte fundamentale: Tsedaka și Chesed.

- Tsedaka (תְּצַדִּיק) înseamnă dreptate sau dreptate socială. Se referă la obligația morală și legală de a face dreptate, inclusiv sprijinul pentru cei săraci și nevoiași. Este strâns legată de ideea de caritate și de împlinirea dreptății sociale.

- Chesed (חֶסֶד) se traduce adesea prin „milă” sau „îndurare”. În context biblic, Chesed reflectă o formă de iubire activă, de îngrijire și de compasiune față de ceilalți, bazată pe fidelitatea față de Dumnezeu și față de aproapele.

1.2. Exemple biblice și reglementări

- Iov este un exemplu de dreptate socială în Vechiul Testament. El este descris ca fiind un model de ajutorare a celor săraci și nevoiași (Iov 29:12-16). Comportamentul său se bazează pe principiile Tsedaka și Chesed.

- Legea Sabatului și Anul Sabatic sunt reglementări importante care reflectă preocuparea pentru dreptate socială și sprijin pentru cei săraci. De exemplu, Legea Sabatului (Exod 23:12) impune odihna nu doar pentru oameni, ci și pentru animale și străini. Anul Sabatic (Lev 25:1-7) oferă o pauză pentru pământ și o oportunitate de a redistribui resursele celor săraci și străinilor.

- Orașele de azil (Numeri 35:6) sunt instituții care oferă protecție celor care nu au comis crime intenționate, demonstrând preocuparea pentru justiția socială și protecția celor vulnerabili.

În Vechiul Testament, ajutorul acordat săracilor și străinilor este justificat teologic prin legătura cu dreptatea și mila lui Dumnezeu. Dumnezeu este văzut ca fiind un protector al săracilor și străinilor (Deuteronom 10:18). Aceasta este o expresie a fidelității divine față de legea dreptății și a îndurării.

În Noul Testament, conceptul de slujire este extins și aprofundat, reflectând învățăturile lui Iisus Hristos și ale apostolilor. Diaconia devine un aspect esențial al credinței creștine, centrată pe iubirea și caritatea universală.

Agape (ἀγάπη) este termenul grec pentru iubirea necondiționată și sacrificială. În Noul Testament, această iubire este exemplificată prin viața și sacrificiul lui Iisus Hristos și este chemată să fie modelul pentru comportamentul creștin. Iisus predică despre iubirea față de aproapele și oferirea de ajutor celor aflați în nevoie. În **Predica de pe Munte** (Matei 5-7), El subliniază importanța milostivirii și dreptății, afirmând că cei care sunt milostivi vor fi miluiți

(Matei 5:7). În **Parabola Samariteanului Milostiv** (Luca 10:25-37), Iisus exemplifică iubirea activă și ajutorul față de străini și cei în nevoie, punând accent pe acțiune și compasiune.

Sfântul Pavel subliniază importanța milostivirii și a ajutorării celor în nevoie în epistolele sale. El îndeamnă credincioșii să își arate milostivirea și bunătatea față de alții (Coloseni 3:12; Filipeni 2:1-4).

Pavel vorbește despre Dumnezeu ca fiind bogat în milostenie (Efeseni 2:4) și încurajează comunitățile creștine să urmeze exemplul lui Dumnezeu și al lui Hristos în îngrijirea celor defavorizați. **Sabatul și Anul Sabatic** sunt reinterpretate în contextul creștin ca simboluri ale odihnei și restaurării aduse de Hristos (Matei 11:28). Hristos este văzut ca fiind împlinirea legii și ca aducător al unei noi realități spirituale.

Zeciuiala și distribuția resurselor sunt reinterpretate în Noul Testament prin conceptul de comuniune și sprijin reciproc în comunitățile creștine. În Biserica primară, credincioșii își împărtășeau bunurile și se sprijineau reciproc (Faptele Apostolilor 2:44-45; 4:32-35).

Slujirea în Vechiul Testament și Noul Testament reflectă o continuitate în preocuparea pentru dreptate și milă. În Vechiul Testament, slujirea este reglementată prin lege și practici sociale care reflectă caracterul just și milostiv al lui Dumnezeu. În Noul Testament, acest concept se extinde prin exemplul lui Iisus și învățăturile apostolilor, subliniind iubirea activă și sacrificială ca fundament al relației cu Dumnezeu și cu semenii.

Această înțelegere holistică a slujirii ca fundament misionar oferă o bază solidă pentru practica diaconală, demonstrând cum iubirea divină se manifestă în acțiuni concrete de sprijin și justiție socială.

Lucrarea de asistență socială a Bisericii creștine a fost prezentă încă din primele zile ale creștinismului, având ca scop principal recunoașterea și valorizarea fiecărei persoane în numele lui Dumnezeu. Această misiune a fost profund implicată în activitățile Bisericii din primul veac și continuă să fie un aspect central al misiunii ei în toate veacurile ulterioare. Sf. Apostoli îndemneau neconținut credincioșii să practice milostenia, oferindu-se lor înșiși ca model. Biserica face o distincție clară între persoanele capabile de muncă și cele care nu sunt, oferindu-le celor dintâi muncă cinstită și retribuită, iar celor din urmă milostenie.

În contextul misiunii sale, Biserica nu doar că își îndeplinește rolul de a aduce mesajul divin în lume, dar și ajută oamenii să se ridice spiritual, împlinind astfel scopul credinței de a uni

omul cu Dumnezeu. Toate aspectele acestei lucrări divine sunt fundamentate pe adevărul biblic, care arată că lucrările divine trebuie să se realizeze în dimensiuni infinite. Biserica a dezvoltat mesajul lui Hristos pentru a fi accesibil fiecărei persoane și fiecărei culturi, vorbind personal fiecărei categorii umane: copiilor, tinerilor, cercetătorilor, muncitorilor, artiștilor, filozofilor și politicienilor.

Pentru cei neajutorați și săraci, glasul lui Hristos în Biserică așteaptă să se facă auzit din inimile și gura tuturor oamenilor, indiferent de rangul social sau preocupările lor. Astfel, Biserica vorbește pentru toți, prin intermediul tuturor. Aceasta rămâne alături de oameni în suferințele și durerile lor, bucurându-se de fiecare vindecare, și constituie atât fermentul lumii, cât și inima societății umane, știind că menirea lumii este să se înnoiască în Hristos și să devină una cu El.

Prin împlinirea acestei lucrări, Biserica își realizează rolul său de salvator al lumii, nu doar prin dăruirea harului Duhului Sfânt, ci și prin răspândirea învățaturii blânde a lui Hristos și prin slujirea liturgică, care însănătoșește și înobilează demnitatea omului, oferind noi și profunde sensuri spirituale umanității. Misiunea universală a Bisericii implică o abordare justă, generând lumini și energii care constituie și consolidează comunități de credincioși care trăiesc conform învățăturilor ei.

Învățătura Bisericii afirmă și apără drepturile oamenilor, promovându-le în spiritul poruncilor lui Hristos, și trebuie ferită de orice fel de falsă autonomie. Prin lucrarea sa misionară, Biserica adună dimensiunile risipite ale lumii și le organizează conform proniei divine, realizând o unitate armonioasă divină și umană superioară tuturor realităților pământești. Dumnezeu este centrul istoriei umane și axul civilizației și culturii universale, deoarece El a biruit moartea și va judeca întreaga făptură umenească.

În acest context, întreaga doctrină socială a Bisericii se subordonează planului divin de instaurare a Împărăției lui Hristos. Activitățile umane, periclitare de mândrie și dezordine morală, trebuie îndreptate prin participarea la suferința lui Hristos. Sf. Apostoli, învățând iubirea de aproapele, au propovăduit că dragostea este virtutea supremă, mai presus decât alte virtuți creștine. Sf. Pavel, în imnul iubirii din 1 Corinteni 13, subliniază că dragostea cuprinde multe datorii, precum menținerea păcii, sprijinirea aproapelui și bunătatea față de cei mici.

Biserica, prin misiunea sa filantropică, transformă viața lumii într-o mișcare de tipul diaconatului, în care slujirea aproapelui se adaugă spațiului liturgic. Învățătura Bisericii despre grija față de om este parte integrantă a lucrării sale liturgice, care vizează transformarea umanității

înspre sfințenie și curăție desăvârșită. Aceasta implică o abordare care combină dimensiunile spirituale și raționale ale existenței umane, ambele izvorând din același act creator al lui Dumnezeu.

Capitolul 3 - Filantropia duhovnicească și caracterul ei misionar.

„Filantropia duhovnicească” este un concept care combină aspectele filantropiei cu cele ale spiritualității. Acesta se referă la actul de a oferi ajutor și sprijin nu doar dintr-o perspectivă materială, ci și dintr-o dimensiune spirituală și emoțională. În loc să se concentreze exclusiv pe resursele materiale, filantropia duhovnicească include oferirea de sprijin emoțional și spiritual. Acest lucru poate însemna consiliere, rugăciune, meditație comună sau alte practici care ajută la îmbunătățirea bunăstării interioare a persoanelor aflate în nevoie. Această formă de filantropie promovează o abordare bazată pe înțelegerea profundă a suferinței și a nevoilor spirituale ale celorlalți. Implică empatie și dorința de a ajuta nu doar la nivel material, dar și la nivelul sufletului.

Filantropia duhovnicească poate include și crearea de comunități care oferă sprijin reciproc și încurajare spirituală. Aceste comunități pot oferi un sentiment de apartenență și sprijin în momente dificile. Aceasta poate include activități care ajută oamenii să își dezvolte și să își îmbogățească viața spirituală, cum ar fi participarea la retrageri spirituale, studiu religios sau practici de auto-reflecție. Filantropia duhovnicească adesea reflectă valorile și credințele spirituale ale celor care o practică, promovând acțiuni care sunt aliniate cu aceste valori, cum ar fi dragostea, iertarea și bunătatea.

În esență, filantropia duhovnicească caută să ofere o formă de ajutor care este profundă și integrată, recunoscând importanța atât a nevoilor materiale, cât și a celor spirituale.

Filantropia duhovnicească se referă la aspectele practice și spirituale ale ajutorării umane din perspectiva ortodoxă, fiind parte integrantă a misiunii Bisericii. Aceasta include:

Ajutorul Spiritual și Moral: Biserica nu oferă doar asistență fizică, ci și îndrumare spirituală. Aceasta înseamnă că filantropia pastorală are o dimensiune profundă, implicând îndrumarea sufletească a celor în nevoie, ajutându-i să își găsească sensul și scopul în viață prin comuniunea cu Dumnezeu.

Comuniunea cu Dumnezeu și Aproapele: Filantropia este văzută ca un mijloc de întărire a relației cu Dumnezeu și cu semenii. Actele de milostenie și îngrijire sunt expresii ale iubirii divine care se manifestă în mod concret prin acte de ajutorare a celor defavorizați, având scopul de a dezvolta comuniunea și solidaritatea între oameni.

Trăirea Creștină: Procesul de trăire ortodoxă implică o transformare interioară continuă, prin care credinciosul este chemat să devină mai asemănător cu Hristos. Filantropia pastorală facilitează această transformare, ajutând credinciosul să trăiască conform învățăturilor lui Hristos și să își îmbunătățească relațiile cu ceilalți.

Hrana în teologia ortodoxă este un concept care transcende simpla necesitate fizică, implicând și aspecte spirituale profunde:

Hrana Fizică: Lumea creată de Dumnezeu oferă hrana necesară trupului uman. În tradiția ortodoxă, mâncarea este văzută nu doar ca o necesitate fizică, ci și ca un dar divin care contribuie la bunăstarea fizică și spirituală a omului.

Hrana Spirituală: Conform învățăturii ortodoxe, omul nu se hrănește doar cu hrană materială, ci are nevoie de hrană spirituală pentru a trăi în comuniune cu Dumnezeu. Aceasta include învățăturile Bisericii, sacramentele și rugăciunea, toate acestea fiind esențiale pentru îmbogățirea vieții spirituale.

Euharistia ca Hrana Vieții: Sfânta Împărtășanie este văzută ca hrana esențială pentru viața veșnică. În cadrul acestui sacrament, Trupul și Sângele lui Hristos devin hrana spirituală prin care credincioșii intră într-o comuniune profundă cu Dumnezeu. Aceasta este percepută ca împlinirea și aprofundarea comuniunii divine și umane.

Iubirea Divină și Transfigurarea Omului

Iubirea divină în tradiția ortodoxă nu este doar un concept abstract, ci se manifestă în moduri foarte concrete:

Virtuțile Spirituale: Iubirea lui Dumnezeu dezvoltă în om virtuți care îi permit să trăiască conform voinței divine. Aceste virtuți includ compasiunea, răbdarea, smerenia și dragostea față de aproapele. Virtuțile sunt rezultatul acțiunii divine în viața umană și sunt esențiale pentru creșterea spirituală.

Transfigurarea Personală: Prin iubirea divină, omul este chemat să se transforme spiritual și moral. Aceasta implică o schimbare profundă a caracterului și a comportamentului, astfel încât individul să trăiască într-o armonie mai mare cu Dumnezeu și cu ceilalți.

Transformarea Lumii: Transfigurarea personală are și un impact asupra lumii. Prin trăirea virtuților și practicarea iubirii divine, omul contribuie la transformarea și îmbunătățirea lumii în care trăiește, făcând-o un loc mai bun și mai drept.

Euharistia: Manifestarea Iubirii Divine

Euharistia este centrul vieții liturgice ortodoxe și reprezintă cea mai profundă manifestare a iubirii divine: În cadrul Euharistiei, pâinea și vinul sunt transformate în Trupul și Sângele lui Hristos. Această transformare simbolizează unirea profundă între Dumnezeu și oameni, oferind o hrană spirituală esențială pentru mântuirea și comuniunea veșnică.

Comuniunea Euharistică: Participarea la Euharistie este văzută ca o formă de comuniune directă cu Dumnezeu. Este un act de adorare și recunoștință, care întărește legătura spirituală între credincioși și Hristos.

Pronia Dumnezeiască: Manifestarea Îngrijirii Divine

Pronia divină se referă la modul în care Dumnezeu își manifestă planul și grijă pentru lume:

Revelarea Iubirii Divine: Dumnezeu, prin Pronia Sa, își arată iubirea și îngrijirea pentru creație. Aceasta include atât aspecte fizice (cum ar fi asigurarea resurselor necesare vieții), cât și aspecte spirituale (cum ar fi îndrumarea și protecția divină).

Dăruirea de Sine: Dumnezeu își dăruiește pe Sine umanității prin creație și prin sacramente. Acest act de dăruire este fundamental pentru înțelegerea relației dintre Dumnezeu și oameni, subliniind faptul că Dumnezeu este activ și implicat în viața fiecărei persoane.

Filantropia ca Model de Transfigurare

Filantropia ortodoxă este considerată un model de transfigurare a lumii și de dezvoltare spirituală:

Dimensiuni Spirituale și Morale: Prin acte de filantropie, individul și comunitatea contribuie la dezvoltarea unor dimensiuni spirituale și morale. Aceste acte nu sunt doar ajutoare temporare, ci contribuie la transformarea profundă a societății și a individului.

Pedagogie și Duhovnicie: Filantropia are un aspect educațional și spiritual, contribuind la formarea caracterului și la aprofundarea credinței. Este un mod de a trăi credința în practică și de a influența pozitiv comunitatea.

Cooperare și Conlucrare: Practicarea filantropiei ajută la dezvoltarea cooperării între oameni, contribuind la rezolvarea conflictelor și la reducerea suferinței. Aceasta reflectă idealurile ortodoxe de comuniune și solidaritate.

Relația dintre Dumnezeu și Creație

În tradiția ortodoxă, relația dintre Dumnezeu și creație este complexă și profundă:

Distincția dintre Divinitate și Creație: Dumnezeu este necreat și transcendent, în timp ce creația este creată și temporară. Aceste două realități sunt distincte, dar Dumnezeu este implicat activ în lume prin intermediul energiilor divine.

Implicarea Divină: Dumnezeu este prezent în lume prin energiile necreate, care îmbogățesc și transformă realitatea umană și cosmică. Aceasta implică o relație continuă și activă între Creator și creație.

Coborârea și Înălțarea: Dumnezeu se coboară în lume prin Fiul și Duhul Sfânt pentru a aduce mântuire și transformare. Această coborâre este urmată de înălțarea omului către Dumnezeu, realizând comuniunea eternă. În concluzie, textul subliniază că filantropia ortodoxă este strâns legată de iubirea divină și de mântuire, având un impact profund asupra individului și a comunității. Filantropia nu este doar un act de ajutorare, ci o manifestare a iubirii și grijii divine care transformă lumea și oamenii, îmbogățindu-le viața spirituală și morală.

Dăruirea personală totală pentru mântuirea semenilor este considerată esența vieții creștine, întrucât reflectă imitatio Christi, adică imitația lui Hristos. Hristos, în calitatea Sa de Dumnezeu întrupat, a demonstrat dăruirea totală prin jertfa Sa pe cruce. Aceasta este modalitatea supremă prin care Dumnezeu își manifestă iubirea față de umanitate. Dăruirea totală a lui Hristos este un model pentru fiecare creștin. Trăind în Hristos, prin lucrarea Duhului Sfânt, credinciosul este chemat să imite sacrificiul divin, adică să se dedice complet pentru binele altora. Această dedicare nu este doar un act de generozitate, ci o manifestare a unei relații autentice cu Hristos, care transformă și sfințește viața omului. Dumnezeu este transcendent, adică există dincolo de limitele naturale ale universului și ale percepției umane. Această transcendență face ca Dumnezeu să fie inaccesibil în totalitate pentru înțelegerea umană. Prezența divină este simultan ubicuă (pătrunde tot) și inaccesibilă în mod direct pentru mintea umană.

Pentru a depăși aceste limite, Dumnezeu S-a revelat în Hristos. Întâlnirea cu Hristos reprezintă o apropiere directă de divinitate, făcând-o accesibilă într-un mod tangibil. Prin Hristos, care este „Dumnezeu în trup”, omul poate percepe și experimenta iubirea și mântuirea divină, chiar dacă natura divină rămâne dincolo de întreaga cunoaștere umană. În tradiția creștină răsăriteană, bogăția materială este văzută ca un dar divin destinat întregii comunități. Creștinii sunt învățați să folosească resursele materiale nu doar pentru binele personal, ci și pentru sprijinirea și ajutorarea celor aflați în nevoie. Acest principiu reflectă idealul iubirii filantropice și solidarității umane. Actele de milostenie nu sunt doar fapte de generozitate, ci modalități prin care creștinii contribuie la instaurarea împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Prin ajutorul oferit semenilor, credincioșii participă activ la transformarea comunității și la îmbunătățirea condițiilor de trai ale celor din jur, consolidând astfel legătura dintre iubirea divină și acțiunile umane.

În concluzie, filantropia creștină, așa cum a fost dezvoltată de Părinții Bisericii, reprezintă o practică profundă și complexă, care combină iubirea divină cu angajamentul activ de a răspunde nevoilor umanității. Această tradiție continuă să fie relevantă și inspiratoare în contextul contemporan, oferind un cadru pentru aplicarea valorilor creștine în viața de zi cu zi.

Capitolul 4. Filantropia misionară ca expresie vie a activității monahale în Biserica Ortodoxă.

Biserica Ortodoxă este considerată una, în conformitate cu unitatea Sfintei Treimi și cu mărturisirea unei singure credințe și botez. Această unitate este manifestată prin Euharistie, care simbolizează și actualizează comuniunea dintre membrii Bisericii. Sfințenia Bisericii provine din Hristos, care este izvorul sfințeniei. Păcatele credincioșilor nu afectează sfințenia Bisericii, deoarece aceasta este susținută prin tainele sale și prin trăirea în virtute și iubire. Biserica Ortodoxă rămâne sfântă și purificatoare, datorită comuniunii cu Hristos și a lucrării Duhului Sfânt.

Biserica Ortodoxă este universală și apostolică. Universalitatea se reflectă în prezența lui Hristos în toate Bisericile locale, iar apostolicitatea se manifestă prin fidelitatea față de tradiția apostolică și continuarea misiunii apostolilor. Derivat din grecescul „orthodoxos”, care înseamnă „drept-credincios” sau „laudător de Dumnezeu în mod drept”, termenul se referă la credința corectă și la adorarea lui Dumnezeu într-un mod care respectă tradiția bisericească. În

contextul Bisericii Ortodoxe, „ortodoxie” se referă la păstrarea adevărului credinței așa cum a fost transmisă de apostoli. Biserica Ortodoxă continuă să se angajeze în activități filantropice și misionare, bazându-se pe tradiția apostolică și pe exemplul lui Hristos. Aceste activități sunt esențiale pentru exprimarea și realizarea credinței ortodoxe în lume.

Filantropia, ca aspect al iubirii divine, este centrală în viața Bisericii. Aceasta nu este doar o activitate socială, ci o extensie a vieții trăite în conformitate cu modelul Sfintei Treimi. Iubirea față de semenii noștri este văzută ca o reflectare a iubirii lui Dumnezeu și trebuie să fie prezentă în toate aspectele vieții bisericești. Filantropia nu trebuie să fie limitată de criterii religioase. Biserica Ortodoxă se implică în activități caritabile fără a discrimina și recunoaște valoarea filantropiei umanității. Activitatea caritativă este apreciată în măsura în care contribuie la împlinirea vieții oamenilor. Biserica Ortodoxă vede dimensiunea socială ca esențială, dar nu trebuie să devină principală în detrimentul dimensiunii sacramentale. Rolul Bisericii este să îmbine aceste două dimensiuni, fără a le separa dihotomic. Statul, pe de altă parte, are un rol limitat și temporar în comparație cu natura permanentă a Bisericii și a lui Dumnezeu.

În contextul monahismului, filantropia este văzută ca o manifestare a devoțiunii față de oameni, nu ca o fugă de lume. Monahii contribuie la viața comunității prin rugăciune și ajutor practic, integrând astfel trăirea spirituală în contextul social. În viziunea Ortodoxă, statul are un rol relativ și provizoriu în comparație cu Biserica, care este văzută ca fiind de natură eternă și divină. Biserica își îndeplinește misiunea în lume fără a se limita de structurile temporale ale statului, care sunt considerate trecătoare.

Lucrarea misionară a Bisericii Ortodoxe și valorile filantropice care decurg din aceasta sunt strâns legate de teologia socială și de misiunea de a aduce mesajul Evangheliei în societatea contemporană. În cadrul teologiei sociale, lucrarea misionară își găsește expresia într-o doctrină care nu doar proclamă învățăturile lui Hristos, ci și răspunde nevoilor lumii actuale printr-o implicare activă și filantropică. Iată câteva aspecte cheie ale valorilor filantropice ale lucrării misionare în contextul teologiei sociale:

1. Împărăția lui Dumnezeu și Biserica ca Trup al lui Hristos

Biserica Ortodoxă se percepe ca „Trupul lui Hristos”, un organism spiritual care este parte integrantă a Împărăției lui Dumnezeu, dar care nu se identifică complet cu realitatea lumească. În acest sens, misiunea Bisericii este de a aduce națiunile la Dumnezeu și de a transforma cultura și

conștiința națională prin valorile Evangheliei. Creștinul este chemat să participe activ în dezvoltarea societății, îmbogățind cultura națională cu principiile divine ale dreptății, adevărului, bucuriei și păcii.

2. Re-creștinizarea valorilor sociale

Teologia socială ortodoxă încearcă să restaureze valorile sociale printr-o reîntoarcere la învățăturile creștine. Se pune accent pe integritatea spirituală a individului și a comunității și pe reconcilierile dintre dimensiunea religioasă și cea socială. Biserica nu trebuie să fie percepută ca un organism separat de societate, ci ca o forță care transformă și îmbogățește viața socială prin principii creștine fundamentale.

3. Necesitatea unei doctrine sociale bine fundamentate

Chiar dacă Biserica Ortodoxă nu a elaborat încă o doctrină socială oficială acceptată de sinoduri ecumenice, aceasta dispune de o experiență vastă în domeniul filantropic. Misiunea Bisericii include nu doar proclamația Evangheliei, ci și implementarea acesteia în practică prin servicii filantropice, care sunt expresia iubirii divine și a grijii pentru aproapele.

4. Echilibrarea dimensiunii liturgice și filantropice

Ortodoxia pune accent pe dimensiunea liturgică, dar este esențial ca aceasta să fie completată de o activitate filantropică activă. De asemenea, trebuie recunoscută importanța ambelor dimensiuni, iar slujirea filantropică să fie integrată în viața liturgică a Bisericii, demonstrând unitatea între cult și acțiune socială.

5. Teologia socială ca reacție la secularism

Teologia socială ortodoxă se poziționează ca o reacție la secularism și la tendințele de desintegrare a valorilor creștine în societate. Prin implicarea activă în problemele sociale, Biserica Ortodoxă își afirmă relevanța și contribuie la restaurarea valorilor divine în viața cotidiană.

6. Unirea tradiției cu contextul contemporan

Pentru a fi relevantă în lumea modernă, Biserica trebuie să îmbine tradiția sa cu necesitățile actuale. Tradiția filantropică ortodoxă trebuie reinterpretată și aplicată în contextul provocărilor contemporane, pentru a oferi soluții eficiente și practice la problemele actuale ale societății.

7. Implicarea în dialogul ecumenic și social

Ortodoxia participă activ la dialogul ecumenic și social, promovând reconcilierea și colaborarea între diferite tradiții creștine și organizații. Aceasta ajută la crearea unui cadru în care valorile creștine pot fi aplicate pentru binele comun, sprijinind o societate mai justă și mai umană.

În concluzie, valorile filantropice ale lucrării misionare în cadrul teologiei sociale ortodoxe sunt fundamentale pentru înțelegerea și aplicarea învățăturilor lui Hristos în contextul actual. Prin combinarea aspectelor liturgice cu implicarea socială și filantropică, Biserica Ortodoxă răspunde nevoilor contemporane, menținând în același timp legătura cu tradiția sa sacră.

Concluzii

Expresia lucrării misionare în cadrul Bisericii, în contextul realizării unității și universalizării manifestărilor umane, este redimensionată în raport cu noțiunile de izolare și separare în contextul lucrărilor filantropice împlinite în spațiul vieții monahale. În creștinismul răsăritean contemporan, abordarea monahală, caracterizată printr-o viață de retragere și rugăciune, este adesea considerată o opțiune preferată în raport cu gândirea seculară care pune accent pe implicarea directă în societate și filantropie.

Totuși, viața monahală reprezintă un mod profund și cuprinzător de a trăi modelul apostolic și evanghelic, reflectând comuniunea desăvârșită dintre Persoanele Sfintei Treimi. Monahii, prin slujire, rugăciune și ascultare, continuă să manifeste iubirea față de aproapele și să trăiască în conformitate cu idealurile creștine de filantropie, în ciuda retragerii lor aparent din lume. Ei oferă un model de viață care arată cum să trăiești pentru a te regăsi în Împărăția lui Dumnezeu alături de Hristos, printr-o existență de comuniune și jertfă.

Viața monahală se fundamentează pe morala Sfințelor Evanghelii și pe modelul lui Hristos, care este exemplu de ascultare și jertfă supremă. Monahii își trăiesc viața urmând exemplul iubirii dintre Persoanele Sfintei Treimi, căutând să îndeplinească ascultarea și slujirea față de semenii lor. Aceasta se reflectă în idealul monahului de a deveni o imagine a dragostei desăvârșite și a ascultării divine, așa cum a fost exemplificat de Hristos în sacrificiul Său pe cruce.

Îndumnezeirea omului, propovăduită de Hristos, se realizează prin comuniunea euharistică și prin participarea la viața divină, în cadrul liturgic al Bisericii. Viața monahală este, astfel, o continuare a vieții Bisericii primare și un model de trăire morală și spirituală. Între părăsirea lumii și asumarea suferinței întregii lumi prin slujirea semenilor, monahii respectă reguli strict stabilite care reflectă angajamentul lor față de idealurile creștine.

În Sfânta Scriptură, viața Mântuitorului este prezentată ca fiind trăită într-o comunitate, unde bunurile erau comune. Sfinții Apostoli și succesorii lor au continuat acest model,

considerându-l călăuzitor în viața creștină. Mișcarea monahală, prin angajamentul față de valorile divine și prin refuzul compromisurilor lumești, se poziționează radical împotriva răului și a conformismului.

Viața monahală, deși poate părea introvertită și retrasă, este, de fapt, profund legată de universalitatea învățăturii lui Hristos. Monahii trăiesc o viață de reculegere și rugăciune, dar această viață reflectă universalitatea și iubirea dumnezeiască. Aceasta este o trăire care depășește limitările temporale și spațiale, căutând să îplinească imperativul evanghelic al iubirii aproapelui.

Deși viața monahală este adesea interpretată ca o retragere de la lume, ea este în realitate o modalitate de a trăi într-o relație profundă cu Dumnezeu, fiind un model de trăire creștină autentică. Aceasta reflectă un angajament față de Hristos și față de idealurile Sale, fiind un dar al Duhului Sfânt și un model de viață pentru toți credincioșii. Viața monahală este astfel un exemplu de cum iubirea divină poate transforma și transfigura viața umană, aducând-o mai aproape de Împărăția lui Dumnezeu.